

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาบริบทต่าง ๆ ของสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลกระทบต่อการศึกษาของไทยเป็นไปในทางลบทั้งระบบการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนจนทำให้ระบบการศึกษาของไทยและมาตรฐานผู้เรียนของไทยก้าวไม่ทันโลก จึงทำให้มีการเคลื่อนไหวและมีแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจทางการศึกษา ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การปฏิรูปครู การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพ การประเมินตามสภาพจริง และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 7 มุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นภารกิจของการจัดการศึกษา คือการพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ทั้งนี้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักตามมาตรา 22 ที่กำหนดให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 27 วรรค 2 ว่าจะให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2542 : 5 - 32) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 – 2554) ได้ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในทุกระดับ มุ่งพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีการพัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้หลากหลายให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น สามารถจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

และองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตราที่ 66 และมาตราที่ 67 ว่า ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและ ยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) ระบุว่าหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษาและองค์กรชุมชนควรสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้นำและปราชญ์ ชาวบ้านในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคม จากแนวคิด ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้ทุกโรงเรียนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แต่แนวทางปฏิบัติ หลักสูตรท้องถิ่นตามนโยบายข้างต้นเกิดขึ้นได้น้อยมาก หลักสูตรส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้นไม่มีฐานองค์ความรู้ ท้องถิ่นรองรับและไม่สัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลาง เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ดังนั้นควรมีการศึกษาสิ่งที่มีคุณค่าในด้านการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นยังคงรักษา ไว้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นและ เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนยังมิ ความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา และโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ต้องได้รับการพัฒนาให้ ดำเนินภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านการบริหารสถานศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ การ พัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตลอดจนความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม ของครอบครัวและชุมชน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2545 : 2)

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการจัดหรือพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นหรือ ชุมชน เพื่อมุ่งหวังที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้รู้ในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการ สอน เห็นคุณค่า และให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยอมรับฟังความคิดเห็น ของคนในชุมชน ใ้บทบาทเชิงรุกในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจกับคน ในชุมชน โดยบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วม ขอความร่วมมือและประชาสัมพันธ์ หลักสูตรท้องถิ่นด้วยวิธีที่หลากหลายเข้าถึงทุกฝ่ายนับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การกำหนด แผนงานและกิจกรรม ต่าง ๆ การกำหนดปัญหา หรือความต้องการของชุมชนตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภาษา วัฒนธรรมหรือความเชื่อ การจัดทำโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ การ ติดตามและการประเมินผลโครงการ โดยมีการศึกษาและหาข้อเท็จจริงในชุมชน แสวงหาทางเลือกใน

การแก้ปัญหาโดยชาวบ้านเป็นคนให้ข้อมูล มีการลงมือปฏิบัติที่นำไปสู่การแก้ปัญหาซึ่งทุกอย่างเกิดขึ้นในชุมชนโดยชุมชนและเพื่อแก้ไข ปัญหาของชุมชนนั้น เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

(บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ, 2544 : 69 –73)

ตำบลปากทะเล เป็นตำบลที่มีความโดดเด่นทางด้านการนำสัตว์น้ำทะเลมาแปรรูปอาหารทะเลจำหน่ายมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม และที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกจะใช้ทำนา กุ้งและนาเกลือ ส่วนพื้นที่ทางตอนใต้ ด้านตะวันตกจะใช้ทำนาข้าว มีการปลูกมะพร้าวและเลี้ยงปลาน้ำจืด และบริเวณตอนใต้ของตำบลมีพื้นที่คันระหว่างพื้นที่ทำนาข้าวกับทำนาเกลือ ตำบลปากทะเล แบ่งออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านดอนมะขามยางเนื้อ หมู่ที่ 2 บ้านปากทะเลนอก หมู่ที่ 3 บ้านปากทะเลใน และหมู่ที่ 4 บ้านบางอินทร์พัฒนา ตำบลปากทะเลมีประชากรทั้งสิ้น 2,446 คน แบ่งเป็น ชาย 1,203 คน หญิง 1,243 คน จำนวนครัวเรือน 615 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลปากทะเล, 15 กันยายน 2551) สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมาอาชีพประมง ทำนาเกลือ เลี้ยงปลา ทำนาข้าวและค้าขาย สภาพทางสังคมมีโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านดอนมะขาม หมู่ที่ 1 และโรงเรียนวัดนอกปากทะเล หมู่ที่ 2 สภาพทั่วไป มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ คลองธรรมชาติ 4 สาย คือ 1) คลองปากทะเลหมู่ที่ 1 2) คลองปากทะเลหมู่ที่ 2 3) คลองปากทะเลหมู่ที่ 3 และ 4) คลองปากทะเลหมู่ที่ 4 ตามลำดับ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและที่ราบชายฝั่งทะเล จึงทำให้มีป่าชายเลนที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งกำเนิดที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่สำคัญ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอยแครง หอยเสียบ กุ้งเคย และหมึกสายหรือหมึกขุด ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอาชีพการแปรรูปอาหารทะเลอันมีผลเนื่องมาจากการประกอบอาชีพประมงน้ำตื้นของชาวบ้านในตำบลปากทะเล ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพจับสัตว์น้ำทะเลและนำมาแปรรูปอาหารทะเลในลักษณะต่าง ๆ จำหน่ายเช่น การนำเคยสดมาแปรรูปทำกะปิ หอยเสียบตากแห้ง หอยแครงดองเค็ม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลที่น่าสนใจ เช่น นกชนิดต่าง ๆ ป่าชายเลน และการทับถมของกระช้ำ (ซากเปลือกหอยและอื่น ๆ ทับถมกันเป็นเวลานาน) ซึ่งเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

สัตว์น้ำทะเลเป็นอาหารที่มีโปรตีนสูง มีคาร์โบไฮเดรตและไขมันต่ำและอุดมด้วยวิตามินและเกลือแร่ซึ่งจำเป็นต่อร่างกายเมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์อื่น ๆ นอกจากนี้ โปรตีนในสัตว์น้ำทะเลยังมีคุณภาพสูงและย่อยง่าย อีกทั้งไขมันส่วนใหญ่ประกอบด้วยกรดไขมันที่ไม่อิ่มตัวสูง กรดไขมันเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยลดปริมาณไขมันในเลือด สัตว์น้ำทะเลจึงเป็นอาหารที่นิยมของผู้บริโภคทั่วไป (ปราณีศา เชื้อโพธิ์หัก, 2549 : บทนำ) รวมทั้งสัตว์ทะเลในพื้นที่ชายฝั่งทะเลของตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีหลายชนิด ได้แก่ เคยสดเค็ม มีชุกชุมมากกว่าที่อื่น กุ้ง ปูแสม ปูทะเล

ปูแป้น ปูม้า หอยแครง หอยเสียบ หอยพิมพ์ แมงดาทะเล ปลาหมึก ปลากระบอก ปลาเห็ดโคน ปลาตุก ปลาถด ปลาชนิดต่าง ๆ สัตว์ทะเลดังกล่าวข้างต้น เป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดอาชีพประมง อาชีพค้าขาย และอาชีพการแปรรูปอาหารทะเลของคนในพื้นที่ตำบลปากทะเล

การแปรรูปอาหารทะเล (Food Processing) เป็นขั้นตอนการปรับปรุงและวิธีการในการเปลี่ยนแปลงลักษณะอาหารที่เป็นวัตถุดิบให้เป็นอาหารสำหรับบริโภคให้มีความดีขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพที่ดีเป็นการเพิ่มผลิตภัก์ให้มากขึ้น (สระบุรี ไชยมงคล, 2542 : 104) การแปรรูปอาหารทะเลยังเป็นการช่วยถนอมอาหาร ทำให้มีกลิ่นและรสชาติดีขึ้น สามารถจำหน่ายสะดวกขึ้นและเพิ่มความเข้มข้นของอาหาร และการแปรรูปอาหารในสมัยใหม่ยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เป็นโรคภูมิแพ้ โรคเบาหวาน และผู้ที่ไม่สามารถบริโภคอาหารได้อย่างปกติ และสามารถเติมสารอาหารที่เป็นประโยชน์ได้อีกด้วย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2551 : Online) สำหรับในการแปรรูปอาหารทะเลในพื้นที่ตำบลปากทะเล เป็นอาชีพที่ช่วยเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรสัตว์น้ำที่จับได้ในพื้นที่ปากทะเล ซึ่งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการทำกะปิจากเคยตาดำ ปูแสมดองคั้นเดียว ปูแป้นดองคั้นเดียว หอยแครงดอง หอยเสียบตากแห้ง ปลาเค็มชนิดต่าง ๆ หมึกสาย หมึกแห้ง ปลาลิ้นหมาตากแห้ง เป็นต้น

จากคุณประโยชน์ของการแปรรูปอาหารทะเลดังกล่าว ทำให้การแปรรูปอาหารทะเลในพื้นที่ตำบลปากทะเล ควรได้มีการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้การแปรรูปอาหารทะเล ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการจัดทำต้นแบบคลังแหล่งการเรียนรู้ และเหตุผลจำเป็นตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับโรงเรียนบ้านดอนมะขาม หมู่ที่ 1 ตำบลปากทะเล ยังไม่มีหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านดอนมะขาม และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งจำเป็นต้องให้ครูเห็นคุณค่าของการใช้ประเด็นท้องถิ่นในการค้นคว้ารู้จักพื้นที่ของตนเอง เพื่อที่จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ท้องถิ่นด้วยการสัมผัสจริงซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ท้องถิ่น และด้านการบริหารหลักสูตรผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยได้ร่วมให้ความเห็นการกำหนดควิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตลอดจนสาระของหลักสูตรทุกช่วงชั้น สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา จัดให้มีข้อมูลสารสนเทศและมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรของสถานศึกษา สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาตลอดจนพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนาและส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นิเทศ กำกับ ติดตาม

การใช้หลักสูตร ให้มีการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความทันสมัย ตลอดจนการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น (บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544 : 48) ดังนั้นในระบบของการบริหารโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา คือ กลไกสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในระดับโรงเรียนว่า ภายใต้งบเงินของทรัพยากร (คน เงิน วัสดุ และการจัดการ) ที่มีอยู่อย่างจำกัด ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาครู ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำการพัฒนาให้ครูใช้ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้โดยครูทำการวิจัยองค์ความรู้ในท้องถิ่น และมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยของครูซึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาไม่แยกส่วนจากวิถีการดำรงชีวิตหรือชุมชน นักเรียนจะได้ความรู้ท้องถิ่นจากการสัมผัส ครูจะรู้จักท้องถิ่นเพื่อนำประเด็นของท้องถิ่นมาสร้างเป็นชุดการเรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งครูจะต้องไปศึกษาหาข้อมูลแล้วนำมาสร้างเป็นบทเรียนให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชน ทำการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน หาแนวทางแก้ไขปัญหาวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน ติดตามและประเมินผล เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งให้สามารถต้านทานกับความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม

การจัดหรือพัฒนาการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีโอกาสในการระดมสรรพกำลังในชุมชนมาใช้ในการดำเนินการงานทางการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทุกขั้นตอน เช่น การร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน การสนับสนุนภารกิจหลักของโรงเรียน และการให้บริการด้านทรัพยากรบุคคล เงิน วัสดุ และอื่น ๆ แก่โรงเรียน

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าโรงเรียนบ้านดอนมะขามเป็นโรงเรียนอยู่ในตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ควรมีการจัดการเรียนการสอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ในท้องถิ่น และผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นว่าควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งคาดว่าจะประโยชน์แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในอาชีพ

ของท้องถิ่นของตนและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ทำให้นักเรียนได้ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความเชื่อมั่น มีค่านิยมต่อการอนุรักษ์และมีความรู้สึกผูกพันรักหวงแหนในท้องถิ่นของตน

ปัญหาการวิจัย

1. องค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีกี่ประเภท อะไรบ้าง และผลผลิตอาหารทะเลแปรรูปแต่ละประเภทมีกระบวนการแปรรูปอย่างไร
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบอะไรบ้างและอย่างไร
3. การจัดทำคลังแหล่งการเรียนรู้การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีกี่แหล่งการเรียนรู้ และมีองค์ความรู้อะไรบ้าง และอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
3. เพื่อจัดทำคลังแหล่งการเรียนรู้ เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย
 - 1) บุคลากรครูและนักเรียนในโรงเรียนบ้านดอนมะขาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูจำนวน 6 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนมะขาม ตำบล

ปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา 2551 และปีการศึกษา 2552 จำนวน 10 คน รวม 17 คน

2) บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน จำนวน ผู้รู้ในชุมชน จำนวน 37 คน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 10 คน และบุคลากรในชุมชนตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 15 คน รวม 84 คน

2. พื้นที่เป้าหมาย คือ ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และโรงเรียนเป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านดอนมะขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 จังหวัดเพชรบุรี

3. ระยะเวลาในการปฏิบัติการ

ระยะเวลาดำเนินงาน 19 เดือน ตั้งแต่ 1 กันยายน 2551 ถึง 31 มีนาคม 2553

4. เนื้อหาสาระที่นำมาใช้เป็นแกนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระที่ 4 การอาชีพ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย

1) องค์ความรู้ท้องถิ่น เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ บริบทชุมชนตำบลปากทะเล และการแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และคุณธรรมในการประกอบอาชีพ คือ ความซื่อสัตย์ ความขยัน อดทน ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ

2) การบริหารจัดการในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนบ้านดอนมะขาม ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัด เพชรบุรี และผู้รู้ในชุมชนปากทะเลเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย โดยใช้โรงเรียนบ้านดอนมะขามและ ชุมชนตำบลปากทะเลเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตร เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมและจัดทำโดยใช้ ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของ ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่ผู้วิจัยจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดย ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ ท้องถิ่น ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ระยะที่ 4 การจัดทำคลังแหล่งการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นตามกำหนดและโครงสร้างของหลักสูตร

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้และประสบการณ์ตรงในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตำบลปากทะเลเกี่ยวกับการแปรรูปอาหารทะเล ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ตรงของตนเอง เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองกันยาวนานทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน จนสามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้

4. การแปรรูปอาหารทะเล หมายถึง การปรับปรุง คุณภาพอาหาร วิธีการผลิต การเก็บรักษาและการเปลี่ยนแปลงลักษณะอาหารทะเลในตำบลปากทะเลให้มีมูลค่ามากขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพที่ดีเป็นการเพิ่มผลผลิตกันทำให้มากขึ้น

5. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนบ้านดอนมะขาม หมู่ 1 ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

6. ผู้บริหารสถานศึกษาและครู หมายถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนบ้านดอนมะขาม จำนวน 6 คน ปีการศึกษา 2551 และ 2552 ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

7. ผู้รู้ในชุมชนหมายถึงบุคคลที่มีความรู้ความสามารถหรือปราชญ์ชาวบ้านในการแปรรูปอาหารทะเลของตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเล ร่วมกับผู้วิจัย คณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านดอนมะขาม

8. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนมะขาม ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2551 และ 2552

9. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นรูปแบบการวิจัยที่ประชาชนในชุมชนตำบลปากทะเลมีส่วนร่วมกับนักวิจัย โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้การแปรรูปอาหารทะเลจากผู้รู้ในชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายกับกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะได้ข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านดอนมะขามได้องค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากทะเลที่มีความสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางและมีความรู้ท้องถิ่นรองรับ
2. โรงเรียนบ้านดอนมะขามได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้
3. ครูในโรงเรียนบ้านดอนมะขามได้พัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล และการพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่
4. โรงเรียนบ้านดอนมะขามได้เครือข่ายความร่วมมือในการสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ท้องถิ่นทั้งด้านพัฒนาความรู้ท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น
5. บุคลากรของโรงเรียนบ้านดอนมะขามได้ความรู้เชิงปฏิบัติในเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการเพื่อสร้างเครือข่ายสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ท้องถิ่น
6. ชุมชนปากทะเลและชุมชนอื่น ๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารทะเลจากคลังแหล่งเรียนรู้การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากทะเล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การวิจัยครอบคลุมและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดของการวิจัย ได้นำเสนอตามลำดับไว้ดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.4 ประเภทของหลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตร

- 2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
- 2.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

- 3.1 องค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

และสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

- 3.2 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- 4.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
- 4.2 ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 4.3 ความจำเป็นหรือเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 4.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 4.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 4.6 การบริหารและการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
- 4.7 การประเมินผลและการปรับปรุง

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.3 แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. บริบทของตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
7. บริบทของโรงเรียนบ้านคอนมะขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1
8. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 8.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 8.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 8.3 รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 8.4 ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 8.5 ขั้นตอนในการดำเนินงานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
9. การแปรรูปอาหาร
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะหลักสูตรจะเป็นสิ่งที่กำหนดเค้าโครงหรือหัวข้อและรายละเอียดของเนื้อหาสาระที่จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพให้มีความสามารถในการดำเนินชีวิตได้ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรในทรรศนะที่แตกต่างกันดังนี้

กู๊ด (Good, 1973 : 7 อ้างถึงใน นิภา เพชรสม, 2542 : 38 - 39) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

ประการแรก หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น ความหมายของหลักสูตรในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรเป็นวิชา

ประการที่สอง หลักสูตร คือ เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหา หรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้เด็ก เพื่อให้มีความรู้ขั้นพื้นฐานหรือให้รับประกาศนียบัตร สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึงหลักสูตรทั้งฉบับทุกวิชาเข้าด้วยกัน

ประการสุดท้าย หลักสูตรคือกลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้
 เรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตร
 ทั้งฉบับซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและประสบการณ์ส่วนหนึ่ง

สมภพ เจริญทศ (2542 : 20) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง
 สิ่งที่กำหนดทิศทางให้ครูอาจารย์ในด้าน การเสริมสร้างมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียนในทุกระดับชั้น
 เพื่อเป็นการเตรียมตัวผู้เรียนออกไปเผชิญโลกภายนอกในอนาคตสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2545 : 1)
 ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะ
 พัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถโดยที่ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของ
 ตนและยังสอดคล้องกับธำรง บัวศรี (2542 : 7) กล่าวว่า หลักสูตรหรือแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น
 เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายการจัด เนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละ โปรแกรมการศึกษา
 เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

นิภา เพชรสม (2542 : 40) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดมวลประสบการณ์ที่
 ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ แผนการจัดมวลประสบการณ์
 นี้ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน ประมวลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการ
 ประเมินผล

นิคม ชมพูลง (2545 : 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือกิจกรรม
 ที่จัดให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน อันที่จะส่งเสริมให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลง
 พฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติไปในทิศทางที่พึงประสงค์

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545 : 41) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายเป็น 3 ประการ คือ
 1) หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมาย
 ไว้ 2) หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า เช่น ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร
 สถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น 3) หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะ
 อบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

กล่าวโดยสรุป หลักสูตร หมายถึง แผนงาน หรือแผนการจัดมวลประสบการณ์ หรือ
 กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความ
 สามารถ ทักษะประสบการณ์ และพัฒนาศักยภาพให้มีความสามารถในการนำไปประกอบอาชีพและ
 การดำรงชีวิตได้

ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาได้กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรในแง่ของการถ่ายทอดความรู้ ความ
 สามารถ เจตคติ และค่านิยมไว้หลายประการ เช่น

พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว (2540 : 18 – 19) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรย่อมเป็นเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครู
2. หลักสูตรย่อมเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า เด็กควรได้รับสิ่งใดบ้างที่เป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง และแก่สังคม
4. หลักสูตรย่อมกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม
5. หลักสูตรย่อมกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุก
6. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติในอันที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม และบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศ

สมภพ เจริญทศ (2542 : 21) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของระบบการศึกษาซึ่งเป็นระบบของการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะต้องมีโยงใยสัมพันธ์กันของประเทศชาติ

ธำรง บัวศรี (2542 : 9 – 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะ และทัศนคติในด้านใดได้บ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การจัดการศึกษาให้แก่เด็กนั้น เน้นหนักไปทางทิศทางใด มีผลต่อตัวเด็ก และสังคมมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2539 : 38 – 39) ได้ให้ความสำคัญว่า หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแบบแปลนสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จันทร์เพ็ญ เรื่องสวัสดิ์ (2546 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศ หรือสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน กำหนดแนวทางว่าจะสอนใครเรื่องใด เพื่ออะไร นอกจากนี้ หลักสูตรยังเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มสังคมไทยในอนาคตว่าเป็นอย่างไร

จากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร จะมีการพัฒนาด้านใดบ้าง และแนวโน้มของสังคมไทยในอนาคตเป็นอย่างไร

2. หลักสูตรเป็นเหมือนเข็มทิศหรือแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนและกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปอย่างราบรื่นตามเป้าหมาย มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดและทำให้การศึกษาพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตร นอกจากจะพิจารณาถึงความหมายของหลักสูตรและความสำคัญของหลักสูตรแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาถึง คือ องค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน นักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดองค์ประกอบในหลายด้านไว้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2532 : 7 - 8 อ้างถึงใน สาลินี อุดมผล, 2542 : 18 - 19) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 6 ประการ คือ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และ 6) การประเมินผล

สุนทร บำเรอราช (2536 : 32 อ้างถึงใน จันทร์เพ็ญ เรื่องสวัสดิ์, 2546 : 11) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย 2) กิจกรรมการเรียนการสอน 3) การประเมินผล สอดคล้องกับ อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2537 : 9) ได้กล่าวว่า หลักสูตรอาจมีได้หลายประเภทหลายรูปแบบและหลายระดับ แต่ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใดก็ตาม ก็ต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วนเป็นสำคัญ คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้อยู่ 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินผล

กาญจนา คุณารักษ์ (2540 : 15) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 6 ประการ คือ 1) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ 3) วิธีสอนและการจัดดำเนินการ 4) วัสดุอุปกรณ์การสอน 5) กิจกรรมการเรียนการสอน และ 6) การประเมินผล

กรมวิชาการ (2544 : 4 - 24) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งประกาศใช้เป็นหลักสูตรปัจจุบัน มีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ คือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

จากองค์ประกอบของหลักสูตรที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ คือ จุดหมายของหลักสูตร โครงสร้าง การจัดหลักสูตรและเวลาเรียน สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนองค์ประกอบอื่น

ที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นการแจกแจงหัวข้อในรายละเอียดให้ชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำหลักสูตรไปใช้

ประเภทของหลักสูตร

การแบ่งประเภทของหลักสูตร เป็นการแบ่งตามแนวคิด ปรัชญา และทฤษฎีของการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาได้แบ่งประเภทของหลักสูตรไว้ ดังเช่น ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 42 – 44) ได้แบ่งประเภทของหลักสูตรไว้ 9 แบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subjective Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรดั้งเดิมโดยเน้นเนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่แยกจากกัน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาสาระและนำไปใช้ได้เมื่อต้องการ

2. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) หลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่มีความสัมพันธ์กันมารวมเข้าด้วยกัน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ 2 วิชา โดยไม่ทำลายขอบเขตของวิชาเดิม คือ ไม่ได้มีการผสมผสานเนื้อหาเข้าด้วยกัน

3. หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นรายวิชาโดยสร้างวิชาจากเนื้อหาที่เคยแยกสอนให้เป็นวิชาเดียวกัน แต่ยังคงรักษาเนื้อหาพื้นฐานของแต่ละวิชาไว้ หลักสูตรแบบนี้ต่างจากหลักสูตรสหสัมพันธ์ที่มีบูรณาการระหว่างวิชามากกว่า คือ การสอนวิชาที่เหมือนสอนวิชาเดียว

4. หลักสูตรหมวดวิชา (Broad Fields Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่มีลักษณะหลายหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรสหสัมพันธ์และหลักสูตรผสมผสาน โดยการนำเนื้อหาวิชาหลาย ๆ วิชา จัดเป็นวิชาทั่วไปที่กว้างขวางขึ้น โดยเน้นถึงการรักษาคุณค่าของความรู้ที่มีเหตุผลมีระบบ เช่น มนุษย์กับเทคโนโลยี มนุษย์สัมพันธ์ เป็นต้น

5. หลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่นๆ โดยเน้นเนื้อหาด้านสังคมและหน้าที่พลเมือง เพื่อการแก้ปัญหา เช่น ประชากรและมวลภาวะการดำรงชีวิตในเมืองและชนบท

6. หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการ (Process Skills Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดทักษะกระบวนการ เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการในการแก้ปัญหา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้มีความสามารถในด้านทักษะกระบวนการ

7. หลักสูตรที่เน้นสมรรถฐาน (Competency or Performance Base Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่าง จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนการสอนความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน

8. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะแตกต่างกันไปตามแนวความคิดของแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้ที่มีแนวคิดหลักสูตรควร

ตรงกับชีวิตจริงในสังคมที่เป็นจริง ในการสร้างหลักสูตรจึงยึดรากฐานของหน้าที่ทางสังคม หากมีแนวคิดหลักสูตรควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตในสังคม ชุมชน เช่น การป้องกันมลภาวะ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

9. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual Need and Interest Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เช่น การเน้นที่ผู้เรียนเน้นที่ประสบการณ์ โดยหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามความรู้และความสนใจของผู้เรียนมีการยืดหยุ่นสูง และผู้เรียนสามารถเรียนได้เป็นรายบุคคล

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540 : 44 - 54) กล่าวถึง ประเภทของหลักสูตรและข้อดีข้อเสียของแต่ละหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรแบบรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นหลักสูตรดั้งเดิม ที่เรียกชื่อเช่นนี้ เนื่องจากโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยสิ่งที่จะต้องการสอนเป็นรายวิชา ซึ่งแต่ละวิชาไม่จำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกัน ทั้งในด้านการสอนและเนื้อหา ความรู้ของแต่ละวิชาถูกจัดไว้เพื่อการถ่ายทอดอย่างมีระบบระเบียบ การสอนยึดเอาการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและความรู้วิชาต่าง ๆ เป็นหลัก จึงทำให้การสอนดำเนินไปตามลำดับเนื้อหาของวิชาที่จัดไว้ (Logical Sequence) ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างและความสนใจของผู้เรียน การสอนแบบนี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเฉื่อยชา (Passive Learning) เพราะเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งยึดตำราเรียนและแบบเรียนเป็นสำคัญ

ข้อดี

- 1) เน้นด้านวิชาการ และให้มีความรู้ที่เป็นระบบระเบียบ
- 2) การเรียนการสอนไม่ยุ่งยาก เพราะสอนแยกแต่ละรายวิชา
- 3) ถ่ายทอดความรู้และเจตคติได้เต็มที่
- 4) การประเมินผลทำได้ง่าย เพราะประเมินเฉพาะด้านความรู้ความจำเท่านั้น

ข้อจำกัด

1) การสอนเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และขาดจินตนาการ

2) เน้นเฉพาะด้านวิชาการ ไม่คำนึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน

3) การสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีบรรยาย ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการกระตือรือร้นที่จะเรียน (Active Learning) หรือค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งอื่นเพิ่มเติม

4) ความรู้ที่นักเรียนได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ (Compartmentalization) ขาดการผสมผสานกัน (Integration) จึงนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย

2. หลักสูตรแบบสัมพันธ์ภาพวิชา (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีพื้นฐานมาจากหลักสูตรแบบรายวิชา เนื่องจากเมื่อนำหลักสูตรแบบรายวิชาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในแต่ละวิชาแบ่งแยกกันมากขึ้น ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้น้อย เพื่อแก้ปัญหานี้จึงนำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงและมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจัดเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนสะดวกยิ่งขึ้น

ข้อดี

- 1) ครูมีการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน
- 2) นักเรียนจะได้รู้เนื้อหาวิชา และความสัมพันธ์ระหว่างวิชา

ข้อจำกัด

- 1) การจัดแผนการเรียนการสอนให้เนื้อหาวิชาสัมพันธ์กันทำได้ยาก
- 2) การเรียนการสอนยังมุ่งเน้นเนื้อหาวิชาเช่นเดียวกับหลักสูตรแบบรายวิชา

3. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad Fields Curriculum) การจัดหลักสูตรแบบนี้มีพัฒนาการมาจากหลักสูตรแบบรายวิชา โดยพยายามรวมวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันให้อยู่ในหมู่หรือในกลุ่มเดียวกัน มุ่งผสมผสานความรู้ (Integration of Knowledge) ลดความเป็นเอกลักษณะของแต่ละวิชาลง โดยจัดไว้เป็นหมวดวิชากว้าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนรอบรู้ การเรียนการสอนก็เน้นด้านวิชาการเช่นเดียวกับหลักสูตรแบบรายวิชาแต่มีขอบเขตกว้างกว่า

ข้อดี

- 1) เนื้อหาสาระสนองความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น
- 2) ให้ความรู้พื้นฐานกว้างแก่ผู้เรียน ส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นคนรอบรู้
- 3) การผสมผสานความรู้ ทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

ข้อจำกัด

- 1) การผสมผสานเนื้อหาทำได้ยากเพราะการสอนของครูยังคงเน้นรายวิชาอยู่
- 2) ความรู้ที่ได้รับไม่เป็นระบบระเบียบเท่าที่ควร
- 3) นักเรียนได้รับความรู้กว้าง ๆ ทั่วไป ไม่ส่งเสริมให้เกิดความคิดตามหลัก

ตรรกวิทยาหรือคิดอย่างมีเหตุผล

4. หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ (Activities and Experience Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรกิจกรรม (Activities Curriculum) และหลักสูตรโครงการ (Project Curriculum) ลักษณะเฉพาะของหลักสูตรนี้ คือ 1) ความสนใจของผู้เรียนเป็นรากฐานของเนื้อหาและเค้าโครงหลักสูตร 2) วิชาสามัญที่ทุกคนต้องเรียน ก็คือ วิชาที่ได้จากการเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งในการจัดโปรแกรมวิชาสามัญนั้น ต้องอาศัยความรู้เรื่องพัฒนาการของเด็กมาประกอบด้วย 3) กิจกรรมการเรียนการสอนมีการไว้สำหรับการเริ่มต้น และการสร้างอย่างต่อเนื่องต่อไป

ข้อดี

- 1) ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจ จึงมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง
- 2) ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมมาก ผู้เรียนจึงมีความกระตือรือร้นในการเรียน
- 3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์เป็นอย่างดี เพราะได้เรียนจากการปฏิบัติจริง และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

ข้อจำกัด

- 1) ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ ขาดความต่อเนื่องกัน
 - 2) เนื้อหาสาระที่ผู้เรียนได้รับ อาจไม่สัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็กทุกด้าน
 - 3) การจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนกระทำได้ยาก
5. หลักสูตรเพื่อวิชาและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) การจัดหลักสูตรแบบนี้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ เพราะได้มีการเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริง และสภาพสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่ เนื้อหาวิชาของหลักสูตรแบบนี้ยึดหลัก 9 ประการ ในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ประกอบด้วย 1) การคุ้มครองป้องกันชีวิตและสุขภาพอนามัย 2) การประกอบอาชีพ 3) การดำเนินชีวิตในครอบครัว 4) การยึดมั่นในศาสนา 5) ความซาบซึ้งในศิลปะ ดนตรี และการศึกษา 6) การแสวงหาความรู้โดยการศึกษาค้นคว้า 7) การให้ความร่วมมือกับรัฐในฐานะพลเมืองดี 8) การนันทนาการ 9) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

หลักสูตรแบบนี้ เป็นความพยายามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ผ่านมาแล้วเป็นหลักสูตรที่มีการปรับปรุงโดยเน้นประสบการณ์และกิจกรรมทางสังคมเป็นเนื้อหาวิชา ซึ่งมีหลักการประกอบด้วย 1) การพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล 2) พัฒนาการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น 3) พัฒนาความสามารถของบุคคล

ข้อดี

- 1) ช่วยพัฒนาทางด้านความคิด และช่วยให้เข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้มากขึ้นทำให้เกิดภูมิปัญญาและความใฝ่รู้
- 2) ช่วยส่งเสริมประสบการณ์ของผู้เรียน
- 3) มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้

ข้อจำกัด

- 1) ขาดความสมบูรณ์ของเนื้อหาวิชา เพราะเน้นความสนใจของผู้เรียนมากเกินไปจนเกินไปในทางปฏิบัติ

2) การผสมผสานและการจัดหมวดหมู่ของประสบการณ์ ยังประสบปัญหาและมีข้อจำกัดต่าง ๆ บางประการในการนำไปปฏิบัติ

3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้เพียงบางส่วน

6. หลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่บังคับให้ทุกคนต้องเรียนโดยมีความมุ่งหมายที่จะจัดประสบการณ์ชนิดที่มีความสำคัญต่อสังคมให้แก่ผู้เรียนได้เรียนทุกคน โดยเน้นในเรื่องค่านิยมของสังคมและปัญหาของสังคม

ข้อดี

1) การผสมผสานเนื้อหา และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้เรียนและสังคมช่วยให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) ส่งเสริมให้เกิดการกระตือรือร้นในการเรียน

3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติม

4) สนองความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล

5) ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพราะการจัดประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนต้องขอความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย

ข้อจำกัด

1) เนื้อหาวิชาการที่รับอาจน้อยไป เพราะต้องใช้เวลาทำกิจกรรมมาก

2) การสอนตามหลักสูตรนี้ต้องใช้ครูที่มีความสามารถสูง เพื่อเตรียมการสอนและวางแผนการสอน

3) ต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกมาก

7. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยผู้จัดทำหลักสูตรได้ทำการศึกษา คัดเลือก เลือกสรร ตัดตอนมาจากหลาย ๆ สาขาวิชา มาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ การจัดเนื้อหาผสมผสานและบูรณาการเข้าด้วยกันเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และมวลประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตและต่อการพัฒนาการของผู้เรียน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เข้าด้วยกันนี้ มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียน และสภาพปัญหาของสังคมเป็นประการสำคัญ ไม่ได้มุ่งเน้นที่เนื้อหาวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อที่จะแก้ปัญหาในข้อที่ว่า ผู้เรียนมักจะได้รับความรู้และประสบการณ์จากแต่ละสาขาวิชาเป็นส่วน ๆ เป็นตอน ๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกันและกัน

ข้อดี

1) หลักสูตรแบบบูรณาการ ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชามากที่สุดเพราะได้มุ่งเน้นที่ประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน และแก้ปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาวิชา

2) หลักสูตรแบบบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่องได้รับประสบการณ์ตรงสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม จึงเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อชีวิตและการพัฒนาตนเอง

3) หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรแบบมวลประสบการณ์ กิจกรรมต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกันเป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากกิจกรรมจะสัมพันธ์กันแล้วยังเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนอีกด้วย

4) ในหลักสูตรแบบบูรณาการเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในการเรียนรู้ จะมุ่งประโยชน์สูงสุดที่จะตกเป็นของผู้เรียน

5) หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรก้าวหน้าทางด้านแนวคิดในการที่จะจัดประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง

ข้อจำกัด

1) การผสานเอาความรู้และเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในการศึกษาในระดับอื่นอาจกระทำได้ยาก นอกจากการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา

2) ความคาดหวังของครูอาจารย์ ผู้ปกครองที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้มาก ๆ อาจเป็นข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง

3) แม้ว่าหลักสูตรจะจัดออกมาในรูปแบบบูรณาการแล้ว ถ้าหากครูผู้สอนขาดการเตรียมตัวมาอย่างดี ขาดการวางแผนการสอน ก็จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลได้ยาก

4) การเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ผู้เรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมมาก ครูมักจะประสบปัญหาในการจัดกิจกรรมและกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม

5) ต้องใช้สื่อการสอนเป็นจำนวนมาก การจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้ จึงควรได้รับการสนับสนุนให้เพียงพอ การเรียนการสอนจึงจะบรรลุผลตามเป้าหมาย

ไพฑูรย์ ธีรโพธิ์ (2542 : 44 – 50) ได้สรุปประเภทของหลักสูตรไว้ 7 ประการ โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรแต่ละประเภทไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum)

- 1) ความมุ่งหมาย เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางและลึกซึ้งศาสตร์ต่าง ๆ
- 2) โครงสร้าง จัดวิชาเรียนแยกเป็นรายวิชาไม่เชื่อมโยงกัน
- 3) การจัดการเรียนการสอน ความรู้ต่าง ๆ จะจัดไว้เพื่อการถ่ายทอดอย่างมีระบบระเบียบ วิธีการถ่ายทอดความรู้ใช้การบรรยาย ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน
- 4) การวัดผลและประเมินผล ใช้วิธีวัดความจำเป็นส่วนใหญ่

2. หลักสูตรหมวดวิชา (Broad Fields or Fused Curriculum)

- 1) ความมุ่งหมาย ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้วิชาที่มีความสัมพันธ์กันตามเนื้อหา
- 2) โครงสร้าง จัดเนื้อหาวิชาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมาไว้ในหมวดเดียวกัน

3) การจัดการเรียนการสอนเน้นการถ่ายทอดความรู้โดยใช้การบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ครูยังเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน นักเรียนศึกษาจากตำราที่มีอยู่

4) การวัดและการประเมินผล เน้นวัดความจำเป็นส่วนใหญ่

3. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์

1) ความมุ่งหมาย ให้ความสำคัญต่อความสนใจและความต้องการของผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2) โครงสร้างนำเนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนสนใจและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประสบการณ์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3) การจัดการเรียนการสอน ถือว่าการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้และปฏิบัติจริงทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงเน้นการสอนโดยการให้ผู้เรียนแก้ปัญหา และลงมือกระทำที่ตนเอง (Learning by Doing)

4) การวัดและการประเมินผล เน้นการวัดพฤติกรรมของผู้เรียน ตลอดจนความรับผิดชอบ รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum)

1) ความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ผสมผสานจากเนื้อหาต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2) โครงสร้างหลักสูตรประเภทนี้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก และการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสังคมที่แวดล้อมอยู่ โดยพยายามให้เนื้อหามีส่วนสัมพันธ์ กับชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3) การจัดการเรียนการสอน เน้นการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเป็นผู้ลงมือทำ (Active Learning) เน้นการสร้างประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4) การวัดและประเมินผล เน้นการวัดพฤติกรรมทุกด้านของผู้เรียน คือ วัดพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

5. หลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum)

1) ความมุ่งหมาย ส่งเสริมความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเน้นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ได้

2) โครงสร้าง ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานที่ทุกคนต้องเรียนส่วนหนึ่ง และวิชาเลือกตามความต้องการของผู้เรียนอีกส่วนหนึ่ง เน้นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

3) การจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีการสอนและกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง จัดเวลายืดหยุ่นตามกิจกรรม ยืดการแก้ปัญหาและการปฏิบัติจริง ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูลดบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

4) การวัดและการประเมินผล ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล วัดผลพฤติกรรมทุกด้านของผู้เรียน

6. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum)

1) ความมุ่งหมาย ต้องการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่องมีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิต เพราะการเรียนเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นรายวิชาไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ในชีวิตได้

2) โครงสร้างจะจัดเนื้อหาผสมผสานเป็นโครงสร้างที่มีองค์ประกอบและรูปแบบสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมุ่งการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

3) การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรประเภทนี้นำเนื้อหาในสาขาวิชาต่าง ๆ มาผสมผสานในลักษณะหลอมรวมกันในชั้นต้น ๆ จะมีการบูรณาการมาก จะแยกเป็นรายวิชามากขึ้นในระดับสูงขึ้น การจัดกิจกรรมตามแนวหลักสูตรนี้จะเพิ่มขึ้น เพราะสอนคนมากกว่าสอนหนังสือ ต้องการให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4) การวัดและการประเมินผล หลักสูตรแบบนี้เน้นการวัดและประเมินการนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในชีวิตและสังคม ตลอดจนวัดพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียน

7. หลักสูตรแบบเอกัตภาพ (Individual Curriculum)

1) ความมุ่งหมาย เพื่อสนองความต้องการของแต่ละบุคคล

2) โครงสร้างการจัดหลักสูตรแบบนี้มุ่งส่งเสริมการพัฒนาตนเอง อิสระภาพ การเลือกและความรับผิดชอบ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ครูจะต้องติดตามความคืบหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน และกิจกรรมที่เหมาะสมแก่ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

3) การจัดการเรียนการสอน ยึดหลักอยู่ 3 ประการ ดังนี้ คือ (1) ให้ผู้เรียนรู้วัตถุประสงค์ของการเรียน (2) ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง (3) ให้ผู้เรียนรู้ความก้าวหน้าของตนเอง

4) การวัดและการประเมินผล ต้องอยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับความเหมาะสมและความสนใจของผู้เรียน เพราะส่วนใหญ่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีอิสระตามความต้องการของแต่ละบุคคล

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 90 - 96 อ้างถึงใน ทินกร บัวพูล, 2542 : 8 - 9) ได้แบ่งหลักสูตรออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ประเภทหลักสูตรที่ยึดเอาสาขาวิชาเป็นหลัก (Curriculum Focused on Disciplines Subjects) หลักสูตรประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ โดยเชื่อว่า

จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนมีเหตุผล สามารถสร้างสรรค์โครงงานวัฒนธรรมให้สืบทอดต่อไป การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรจะยึดสาขาหรือเนื้อหาวิชาเป็นหลัก การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนให้ความสำคัญกับครูเป็นหลัก ครูต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญและสามารถถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้ดี หรือให้ผู้เรียนได้สืบเสาะหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การประเมินผลต้องยึดวัตถุประสงค์ของวิชานั้น ๆ เป็นหลัก

2. ประเภทหลักสูตรที่ยึดเอาความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

(Curriculum Focused on Individual Interests and Needs) หลักสูตรประเภทนี้เน้นความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ได้พัฒนาไปตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน การจัดเนื้อหาสาระทำได้ยากเพราะต้องยืดหยุ่นมากที่สุด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนให้มากที่สุด การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ซึ่งต้องเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ประสานงานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนมากกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การประเมินผลมุ่งเน้นที่การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ยึดอยู่กับความรู้ความจำ

3. ประเภทหลักสูตรที่ยึดเอากิจกรรมและปัญหาของสังคมเป็นหลัก (Designs Focused on Social Activities and Problem)

เน้นกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาสังคม การสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน และเจตคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน โดยใช้ปัญหาสังคมเป็นเนื้อหาในการศึกษาและนำมาบูรณาการเข้ากับการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดประสบการณ์มุ่งที่กระบวนการการทำงานให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เน้นความสามารถทางการสร้างสรรค์สังคมของผู้เรียน

4. ประเภทหลักสูตรที่ยึดเอาทักษะกระบวนการเป็นหลัก (Designs Focused on Processes Skills)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งไปที่ความสามารถในด้านการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหามุ่งไปที่กระบวนการ การทำงานในชีวิตของผู้เรียน โดยครูเป็นผู้จัดประสบการณ์และประสานงาน การประเมินผลดูที่ประสิทธิภาพของการปฏิบัติ

5. ประเภทหลักสูตรที่ยึดเอาสมรรถภาพเป็นหลัก (Designs Focused on Specific Competence)

หลักสูตรรูปแบบนี้ เน้นความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหามุ่งไปที่การจัดระบบข้อมูลควบคู่กับการฝึกปฏิบัติจนชำนาญ ลำดับความรู้จากง่ายไปยาก กิจกรรมการสอนเน้นความสำคัญของความรู้พื้นฐานเป็นอย่างแรก เพื่อเป็นรากฐานแห่งการปฏิบัติงาน ครูจะเป็นผู้จัดการและตรวจสอบสมรรถภาพการปฏิบัติ ประเมินผลจากความสามารถในการปฏิบัติ

นิภา เพชรสม (2542 : 47-50) กล่าวถึง การจัดหลักสูตรว่า สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจเป็นการจัดในลักษณะที่เน้นวิชาการหรือเน้นตัวผู้เรียน หรือเน้นการพัฒนาสังคมก็ได้ ได้แก่

1. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นในด้านวิชาการ เป็นหลักสูตรที่ยึดวิชาต่าง ๆ เป็นหลักในการจัด กล่าวคือ เป็นหลักสูตรที่เลือกเนื้อหาวิชาจากองค์ความรู้มาจัดอย่างเป็นระเบียบ เป็นขั้นตอน เพื่อใช้ในห้องเรียน หลักสูตรแบบนี้จึงมีลักษณะค่อนข้างตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจและ

ความสามารถเฉพาะตัวของผู้เรียน รูปแบบหลักสูตรที่เน้นด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์และหลักสูตรวิชาแกน เป็นต้น

2. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นในด้านผู้เรียน หลักสูตรแบบนี้เน้นความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก โดยพยายามปรับเนื้อหาของวิชาที่จะเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ได้แก่ หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum)

3. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นด้านสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) การจัดหลักสูตรแบบนี้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักเพื่อผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรมีหลายประเภท ได้แก่ หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรสหสัมพันธ์ หลักสูตรผสมผสาน หลักสูตรหมวดวิชา หลักสูตรวิชาแกน หลักสูตรเอกัตภาพและหลักสูตรบูรณาการ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทมีทั้งข้อดีและข้อเสีย จึงจำเป็นที่ผู้นำหลักสูตรมาใช้จะต้องรู้จักประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ตอบสนองความรู้ ความสามารถและให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ไทเลอร์ (Tyler, 1959 : 1 อ้างถึงใน นันทน์ภัส ศิริเขตต์, 2546 : 9) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการใช้หลักการเกี่ยวกับการพัฒนา โดยเริ่มจากการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ข้อ คือ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรใดที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียน 2) ประสบการณ์ใดที่สถานศึกษาจะจัดให้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) ประสบการณ์เรียนรู้ต่างๆ จะจัดให้มีระบบระเบียบอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร จะมีเกณฑ์ใดตัดสินได้ว่าจุดมุ่งหมายต่างๆ เหล่านี้บรรลุแล้ว 4) การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลายทฤษฎี ได้แก่

ทาบ (Taba, 1962 : 12 อ้างถึงใน เฉลียว พัทธยานุรัตน์ และคณะ, 2545 : 23-24) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ต้องจัดลำดับความคิดให้เป็นระเบียบในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องพิจารณาทั้งลำดับในการวางแผนงาน และวิธีการที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไป

สังค อุทรานันท์ (2532 : 30 อ้างถึงใน สาลีณี อุดมผล, 2542 : 20) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรมีความหมายในลักษณะดังนี้ คือ คำว่า การพัฒนาเป็นคำที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกประการหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น แล้วอีกความหมายถึงก็คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

กาญจนา คุณารักษ์ (2540 : 334) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนการประเมินผลเพื่อให้ทราบชัดว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์จริงหรือไม่ เพื่อให้ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องจะได้พัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป

สาลีณี อุดมผล (2542 : 20) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและผู้ใช้หลักสูตร สอดคล้องกับนันทน์ทนต์ ศิริเขตต์ (2546 : 9 - 11) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือปรับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้มีความหลากหลาย เหมาะสมสอดคล้อง และตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน และส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของการศึกษา

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรไว้ได้แก่ ทาบา (Taba, 1962 : 12 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544 : 35) ได้ให้ขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพไว้ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การตั้งวัตถุประสงค์ 3) การเลือกเนื้อหาวิชา 4) การรวบรวมเนื้อหาให้เป็นระบบ 5) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ 7) การตั้งเกณฑ์ประเมินผลจะประเมินอะไรและวิธีใด

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 28) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรลักษณะที่คล้ายกัน 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน สังคม และปรัชญาการศึกษา 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การนำหลักสูตรไปใช้ 5) การประเมินผลหลักสูตร 6) การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

จินตนา สุขสมแดน (2541 : 16) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่า มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ขั้นพัฒนาหลักสูตร 3) ขั้นนำหลักสูตรไปใช้ 4) ขั้นการประเมินผลหลักสูตร สำหรับการปรับปรุงแก้ไขนั้น สามารถทำได้ในทุกขั้นตอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 36 - 41) กล่าวว่า การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง จะต้องเข้าใจ วัตถุประสงค์ของสิ่งที่พัฒนาอย่างกระจ่างชัด หากจะพัฒนาหลักสูตรสำหรับคนหนึ่งโดยเฉพาะเรา จะต้องรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของคนกลุ่มนั้น และต้องพิจารณาความต้องการของสังคมด้วย

2. การตั้งวัตถุประสงค์ ต้องให้ครอบคลุมสิ่งที่วิเคราะห์ไว้ เมื่อตั้งวัตถุประสงค์แล้ว ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกให้ได้หรือปฏิบัติได้ การตั้งวัตถุประสงค์ ต้องสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน และสิ่งหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจ คือ เรื่องของ เครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกและกำหนดเวลา

3. การเลือกและจัดระบบเนื้อหาวิชา การเลือกเนื้อหาวิชาสำหรับวิชาใดวิชาหนึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ให้บรรจุเนื้อหาวิชาซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่จะ เชื่อมโยงสู่ผู้เรียน

4. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เมื่อได้เนื้อหาวิชาที่จะสอนซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลแล้วมาถึงวิธีสอนเนื้อหาเหล่านั้น หมายถึง วิธีที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ อันที่จริงการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ของครูและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับ สิ่งแวดล้อม

5. การวัดและการประเมินผล การประเมินผลเป็นเรื่องสำคัญมาก ไทเลอร์ เชื่อว่า กระบวนการของการประเมินผล เป็นกระบวนการที่จำเป็นในการที่จะรู้ถึงจุดประสงค์ของการศึกษารวมไปถึงกระบวนการเรียนการสอนด้วย วัตถุประสงค์ทั่วไปของโปรแกรมการเรียนการศึกษามีเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การประเมินผลต้องประเมินพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง การให้รู้ผลของการเรียนรู้มิใช่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะเพิ่มความพยายามเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อระบบโดยส่วนรวมด้วย เพราะสามารถทำให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม หลักสูตรจะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) ทันต่อเหตุการณ์

จุฑารัตน์ อันทะแสน (2545 : 20 - 25) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของผู้เรียนและสังคม 2) การร่างหลักสูตร 3) การนำหลักสูตร 4) การประเมินผลหลักสูตร

กล่าวโดยสรุป กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ดังนี้ คือ

- 1) ขั้นศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน 2) ขั้นการกำหนดเป้าหมายและ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) ขั้นตอนการร่างหลักสูตร 4) ขั้นตอนการจัดทำแผนและเอกสารประกอบหลักสูตร 5) ขั้นตอนการตรวจสอบและนำหลักสูตรไปใช้ 6) ขั้นตอนการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

องค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 8D28)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษาจะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบและครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในการวางแผนดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักษา ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบเพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

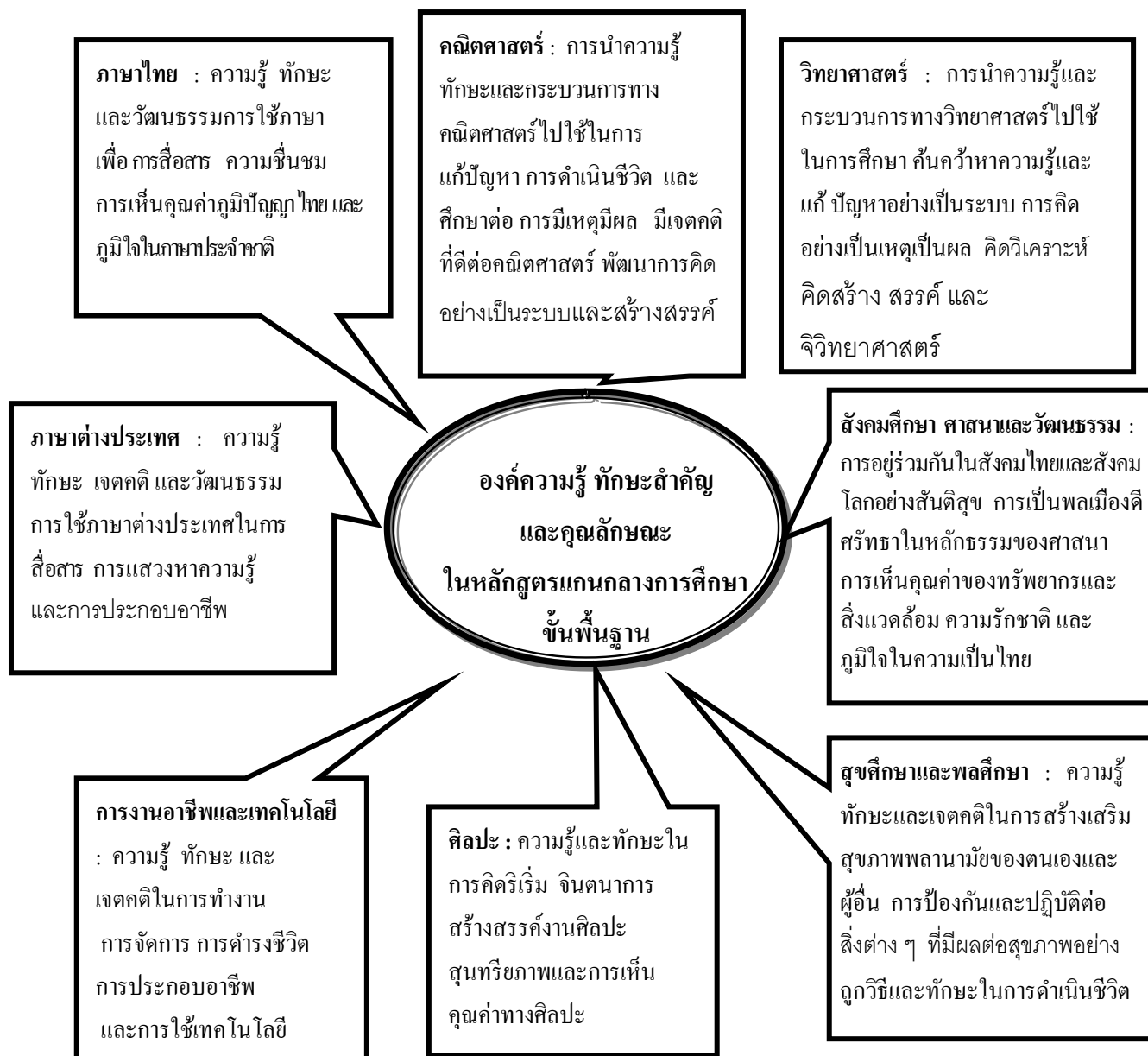
ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้การสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)

2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

จุดหมาย

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	5. อยู่อย่างพอเพียง
2. ซื่อสัตย์สุจริต	6. มุ่งมั่นในการทำงาน
3. มีวินัย	7. รักความเป็นไทย
4. ใฝ่เรียนรู้	8. มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

1. ภาษาไทย	2. คณิตศาสตร์	3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	5. สุขศึกษาและพลศึกษา	
6. ศิลปะ	7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	8. ภาษาต่างประเทศ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. กิจกรรมแนะแนว
2. กิจกรรมนักเรียน
3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

คุณภาพของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 67 มาตรฐาน

การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัด การ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหา ความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้ เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการ จัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 4 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการ ตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์ สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและ

อาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร
- 2) กิจกรรมชุมนุมชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคล มีทักษะในการคิดวิจารณ์ คัดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนา

ตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 5 ชั่วโมง
2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

โครงสร้างเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น			ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย
	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6	ม.1	ม. 2	ม. 3	ม. 4 – 6
● กลุ่มสาระการเรียนรู้										
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	80	80	80	80	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
สุขศึกษาและพล ศึกษา	80	80	80	80	80	80	80 (2นก.)	80 (2 นก.)	80 2๒ นก.)	120 (3นก.)
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80 (2นก.)	80 (2นก.)	80 (2นก.)	120 (3นก.)
การงานอาชีพและ เทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80	80 (2นก.)	80 (2นก.)	80 (2นก.)	120 (3นก.)
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	800	800	800	800	800	800	840 (20 นก.)	840 (20 นก.)	840 (20 นก.)	1,560 (39 นก.)
● กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
● รายวิชา / กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม ตามความพร้อมและจุดเน้น	ปีละไม่เกิน 80 ชั่วโมง						ปีละไม่เกิน 240 ชั่วโมง			ไม่น้อยกว่า 1,560 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี						ไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปี			รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานและเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้
ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้
ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และ
ผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดและ
สอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็นรายวิชา
เพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษา
และเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลา
สำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ
120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะ
แนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและ
สาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1 - 6)	รวม 6 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3)	รวม 3 ปี	จำนวน 45 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6)	รวม 3 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การศึกษาเฉพาะทาง
การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือก การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส การศึกษา
ตามอัธยาศัย สามารถนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม
กับสภาพและบริบทของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้ให้เป็นไป
ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรร
กระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่ม

สาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

1. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

1) บทบาทของผู้สอน

(1) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

- (2) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- (3) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
- (4) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
- (5) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- (6) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน
- (7) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

2) บทบาทของผู้เรียน

- (1) กำหนดเป้าหมาย วางแผนและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- (2) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถามคิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ
- (3) ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
- (4) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- (5) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียน เข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเองหรือปรับปรุง เลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถ ส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก
2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ มีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน / ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่ว่างตัวผู้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อ

นำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจ ในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่าง ๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบ ทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแล ช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐาน ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหา ด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาใน การดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วถึง ปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบ ความสำเร็จในการเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและ ประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็น ข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

1. การตัดสิน การให้ระดับและการรายงานผลการเรียน

1) การตัดสินผลการเรียน ในการตัดสินผลการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การ อ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้อง คำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน รวมทั้งสอนซ่อมเสริมผู้เรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ

ระดับประถมศึกษา

- (1) ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด
- (2) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัดและผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา

กำหนด

- (3) ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา
- (4) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา

กำหนดในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ระดับมัธยมศึกษา

- (1) ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อย

กว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้น ๆ

(2) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัดและผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา

กำหนด

(3) ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

(4) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินและมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา

กำหนดในการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การพิจารณาเลื่อนชั้นทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ถ้าผู้เรียนมีข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อย และสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่าสามารถพัฒนาและสอนซ่อมเสริมได้ ให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษาที่จะผ่อนผันให้เลื่อนชั้นได้ แต่หากผู้เรียนไม่ผ่านรายวิชาจำนวนมาก และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาต่อการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น สถานศึกษาอาจตั้งคณะกรรมการพิจารณาให้เรียนซ้ำชั้นได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงวุฒิภาวะและความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) การให้ระดับผลการเรียน

ระดับประถมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษาสามารถให้ระดับผลการเรียนหรือระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นระบบตัวเลข ระบบตัวอักษร ระบบร้อยละและระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐาน

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่าน และไม่ผ่าน

ระดับมัธยมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา ให้ใช้ตัวเลข แสดงระดับผลการเรียนเป็น 8 ระดับ

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่าน และไม่ผ่าน

3) การรายงานผลการเรียน

การรายงานผลการเรียนเป็นการสื่อสารให้ผู้ปกครองและผู้เรียนทราบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสาร รายงานให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ ๆ หรืออย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

การรายงานผลการเรียนสามารถรายงานเป็นระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนที่สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้

2. เกณฑ์การจบการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเกณฑ์กลางสำหรับการจบการศึกษา เป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1) เกณฑ์การจบระดับประถมศึกษา

(1) ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติมตาม โครงสร้างเวลา เรียน ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

(2) ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(3) ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(4) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2) เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(1) ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมไม่เกิน 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

(2) ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 14 หน่วยกิต

(3) ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่าน เกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(4) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

3) เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

(1) ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

(2) ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต

(3) ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(4) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

การบริหารจัดการหลักสูตร

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม การใช้ และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ

ระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จ โดยมีภารกิจสำคัญ คือ กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่นโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีความต้องการในระดับชาติ พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาบุคลากร สนับสนุน ส่งเสริม ติดตามผล ประเมินผล วิเคราะห์และรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน

สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตรการเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนาการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ และเทคโนโลยี มาใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และแข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียง และมีความสุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวยุคและสังคมได้ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เน้นการปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงาน เพื่อให้ค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. การออกแบบและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้างสิ่งของเครื่องใช้วิธีการหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต
3. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นสาระเกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือการสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4. การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็นความสำคัญของ คุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกันและทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้ เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการจัดการ เทคโนโลยีที่ยั่งยืน

สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 4 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อ พัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. เข้าใจวิธีการทำงานเพื่อช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม ใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือถูกต้องตรงกับลักษณะงาน มีทักษะกระบวนการทำงาน มีลักษณะนิสัยการทำงาน ที่กระตือรือร้น ตรงเวลา ประหยัด ปลอดภัย สะอาดรอบคอบ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

2. เข้าใจประโยชน์ของสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน มีความคิดในการแก้ปัญหาหรือ สนองความต้องการอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสร้างของเล่น ของใช้อย่างง่าย โดยใช้

กระบวนการเทคโนโลยี ได้แก่ กำหนดปัญหาหรือความต้องการ รวบรวมข้อมูล ออกแบบโดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพร่าง 2 มิติ ลงมือสร้างและประเมินผล เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์อย่างถูกวิธี เลือกใช้สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์และมีการจัดการสิ่งของเครื่องใช้ด้วยการนำกลับมาใช้ซ้ำ

3. เข้าใจและมีทักษะการค้นหาข้อมูลอย่างมีขั้นตอน การนำเสนอข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ และวิธีดูแลรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. เข้าใจการทำงานและปรับปรุงการทำงานแต่ละขั้นตอน มีทักษะการจัดการ ทักษะการทำงานร่วมกัน ทำงานอย่างเป็นระบบ และมีความคิดสร้างสรรค์ มีลักษณะนิสัยการทำงานที่ขยันอดทน รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีมารยาท และมีจิตสำนึกในการใช้น้ำ ไฟฟ้า อย่างประหยัดและคุ้มค่า

2. เข้าใจความหมาย วิวัฒนาการของเทคโนโลยีและส่วนประกอบของระบบเทคโนโลยี มีความคิดในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการอย่างหลากหลาย นำความรู้และทักษะการสร้างชิ้นงานไปประยุกต์ในการสร้างสิ่งของเครื่องใช้ตามความสนใจอย่างปลอดภัย โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี ได้แก่ กำหนดปัญหาหรือความต้องการ รวบรวมข้อมูล ออกแบบโดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพร่าง 3 มิติ หรือแผนที่ความคิด ลงมือสร้างและประเมินผล เลือกใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์ ต่อชีวิต สังคม และมีการจัดการเทคโนโลยีด้วยการแปรรูปแล้วนำกลับมาใช้ใหม่

3. เข้าใจหลักการแก้ปัญหาเบื้องต้น มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ในการค้นหาข้อมูล เก็บรักษาข้อมูล สร้างภาพกราฟิก สร้างงานเอกสาร นำเสนอข้อมูล และสร้างชิ้นงานอย่างมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อ

4. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ รวมทั้งมีความรู้ ความสามารถและคุณธรรมที่สัมพันธ์กับอาชีพ

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1. เข้าใจกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน มีทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหาและทักษะการจัดการ มีลักษณะนิสัยการทำงานที่เสียสละ มีคุณธรรม ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง และมีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและคุ้มค่า

2. เข้าใจกระบวนการเทคโนโลยีและระดับของเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการ สร้างสิ่งของเครื่องใช้หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพฉายเพื่อนำไปสู่การสร้างชิ้นงานหรือ

แบบจำลองความคิดและการรายงานผล เลือกใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเทคโนโลยีด้วยการลดการใช้ทรัพยากรหรือเลือกใช้เทคโนโลยีที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. เข้าใจหลักการเบื้องต้นของการสื่อสารข้อมูล เครือข่ายคอมพิวเตอร์ หลักการและวิธีแก้ปัญหา หรือการทำโครงการด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ มีทักษะการค้นหาข้อมูล และการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม การใช้คอมพิวเตอร์ในการแก้ปัญหา สร้างชิ้นงานหรือโครงการจากจินตนาการ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนำเสนองาน

4. เข้าใจแนวทางการเลือกอาชีพ การมีเจตคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ วิธีการหางานทำ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการมีงานทำ วิเคราะห์แนวทางเข้าสู่อาชีพ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ต่ออาชีพที่สนใจ และประเมินทางเลือกในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความรู้ ความถนัด และความสนใจ

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1. เข้าใจวิธีการทำงานเพื่อการดำรงชีวิต สร้างผลงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา และทักษะการแสวงหาความรู้ทำงานอย่างมีคุณธรรม และมีจิตสำนึกในการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

2. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับศาสตร์อื่น ๆ วิเคราะห์ระบบเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการ สร้างและพัฒนา สิ่งของเครื่องใช้หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างปลอดภัยโดยใช้ซอฟต์แวร์ช่วยในการออกแบบหรือนำเสนอผลงาน วิเคราะห์และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเทคโนโลยีด้วยวิธีการของเทคโนโลยีสะอาด

3. เข้าใจองค์ประกอบของระบบสารสนเทศ องค์ประกอบและหลักการทำงานของคอมพิวเตอร์ ระบบสื่อสารข้อมูลสำหรับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ คุณลักษณะของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วง และมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์แก้ปัญหา เขียนโปรแกรมภาษา พัฒนาโครงการคอมพิวเตอร์ ใช้ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ติดต่อสื่อสารและค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต ใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูลให้เป็นสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนำเสนองาน และใช้คอมพิวเตอร์สร้างชิ้นงานหรือโครงการ

4. เข้าใจแนวทางสู่อาชีพ การเลือกและใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับอาชีพ มีประสบการณ์ในอาชีพที่ถนัดและสนใจ และมีคุณลักษณะที่ดีต่ออาชีพ

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกันและทักษะ การแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 6	1. อภิปรายแนวทางในการทำงาน และปรับปรุงการทำงานแต่ละขั้นตอน 2. ใช้ทักษะการจัดการในการทำงานและมีทักษะการทำงานร่วมกัน 3. ปฏิบัติตนอย่างมีมารยาทในการทำงานกับครอบครัวและผู้อื่น	1. การทำงานและการปรับปรุงการทำงาน เช่น - การดูแลรักษาสมบัติภายในบ้าน - การปลูกไม้ดอก หรือ ไม้ประดับ หรือ ปลูกผัก หรือเลี้ยงปลาสวยงาม - การบันทึกรายรับ – รายจ่ายของห้องเรียน - การจัดเก็บเอกสารการเงิน 2. การจัดการในการทำงานและทักษะการทำงานร่วม เช่น - การเตรียม ประกอบ จัดอาหาร ให้สมาชิกในครอบครัว - การติดตั้ง ประกอบ ของใช้ในบ้าน - การประดิษฐ์ของใช้ ของตกแต่งให้สมาชิกในครอบครัว หรือเพื่อน ในโอกาสต่าง ๆ 3. มารยาท เช่น - การทำงานกับสมาชิกในครอบครัวและผู้อื่น

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้ เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 6	- อธิบายส่วนประกอบของระบบเทคโนโลยี - สร้างสิ่งของเครื่องใช้ตามความสนใจ อย่างปลอดภัย โดยกำหนดปัญหาหรือความต้องการ รวบรวมข้อมูล เลือกวิธีการ ออกแบบโดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพร่าง 3 มิติ หรือแผนที่ความคิด ลงมือสร้างและประเมินผล - นำความรู้และทักษะการสร้างชิ้นงานไป ประยุกต์ในการสร้างสิ่งของเครื่องใช้	- ระบบเทคโนโลยีประกอบด้วยตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) - การสร้างสิ่งของเครื่องใช้ อย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่กำหนดปัญหา หรือความต้องการ รวบรวมข้อมูล เลือกวิธีการ ออกแบบโดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพร่าง 3 มิติ หรือแผนที่ความคิด ก่อนลงมือสร้าง และประเมินผล ทำให้ผู้เรียนทำงานอย่างเป็นกระบวนการ - ภาพร่าง 3 มิติ ประกอบด้วย ด้านกว้าง ด้านยาว และด้านสูง เป็นการถ่ายทอดความคิดหรือจินตนาการ - แผนที่ความคิด เป็นการลำดับความคิดให้เห็นเป็นขั้นตอน และเป็นการถ่ายทอดความคิดหรือจินตนาการรูปแบบหนึ่ง - ทักษะการเจาะ เป็นความสามารถพื้นฐานในการสร้างชิ้นงานอีกด้านหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนจนสามารถปฏิบัติงานได้คล่องแคล่วรวดเร็ว

สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรฐาน ง 3. 1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีคุณธรรม

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 6	1. บอกหลักการเบื้องต้นของการแก้ปัญหา	1. หลักการเบื้องต้นของการแก้ปัญหา - พิจารณาปัญหา - วางแผนแก้ปัญหา - แก้ปัญหา - ตรวจสอบและปรับปรุง
	2. ใช้คอมพิวเตอร์ในการค้นหาข้อมูล	2. การใช้คอมพิวเตอร์ในการค้นหาข้อมูล เช่น ค้นหาข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์ ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ค้นหาข้อมูลจากซีดีรอม
	3. เก็บรักษาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ	3. การเก็บรักษาข้อมูลในรูปแบบต่างๆ - สำเนาถาวร เช่น เอกสาร แฟ้มสะสมงาน - สื่อบันทึก เช่น เทป แผ่นบันทึก ซีดีรอม หน่วยความจำแบบแฟลช
	4. นำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เหมาะสม โดยเลือกใช้ซอฟต์แวร์ประยุกต์	4.1 การจัดทำข้อมูลเพื่อการนำเสนอต้องพิจารณารูปแบบของข้อมูลให้เหมาะสมกับการสื่อความหมายที่เข้าใจง่ายและชัดเจน เช่น กราฟ ตาราง แผนภาพ รูปภาพ 4.2 การใช้ซอฟต์แวร์นำเสนอ เช่น การสร้างสไลด์ การตกแต่งสไลด์ การกำหนดเทคนิคพิเศษในการนำเสนอ 4.3 การเลือกใช้ซอฟต์แวร์ประยุกต์ให้เหมาะสมกับรูปแบบการนำเสนอ เช่น นำเสนอรายงานเอกสารโดยใช้ซอฟต์แวร์ประมวลคำ นำเสนอแบบบรรยายโดยใช้ซอฟต์แวร์นำเสนอ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 6	5. ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสร้างชิ้นงานจากจินตนาการหรืองานที่ทำในชีวิตประจำวันอย่างมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ	5.1 การสร้างชิ้นงานต้องมีการวางแผนงานและการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ 5.2 ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสร้างชิ้นงาน เช่น แผ่นพับ ป้ายประกาศ เอกสารแนะนำชิ้นงาน สไลด์นำเสนอข้อมูล โดยมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่คัดลอกผลงานผู้อื่น ใช้คำสุภาพและไม่สร้างความเสียหายต่อผู้อื่น

สาระที่ 4 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 6	1. สำรวจตนเองเพื่อวางแผนในการเลือกอาชีพ 2. ระบุความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมที่สัมพันธ์กับอาชีพที่สนใจ	1. การสำรวจตนเอง - ความสนใจ ความสามารถ และทักษะ 2. คุณธรรมในการประกอบอาชีพ เช่น - ความซื่อสัตย์ - ความขยัน อดทน

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 27 – 30) กล่าวถึง หลักสูตรสถานศึกษาว่า สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวล ประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้นๆ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุด สำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจและประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจให้ผู้เรียนทำงานอย่างอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจอยากรู้ อยากเห็นและมีกระบวนการคิดที่มีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกแหว่งถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อ ของตนเอง ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนักเข้าใจ และยอมรับ สภาพแวดล้อมที่คนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นับว่าเป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตร ก่อนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น (กรมวิชาการ, 2545 : 29 – 42)

1. การสร้างความตระหนักให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับ
2. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร การใช้หลักสูตร การจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา
3. การแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาคณะต่างๆ ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ และตามความจำเป็นของสถานศึกษา
4. การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ ให้มีข้อมูลใช้ในการจัดการศึกษา
5. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

มีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางการจัดทำ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผล
7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษาต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไรจึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสม กับยุคสมัยในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของสถานศึกษา กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์จะต้องอาศัยบุคคลต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีพลังที่จะผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้น ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อเกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์สิ่งงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยงานสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีการดังกล่าว จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะต้องนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย 1) สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 สาระการเรียนรู้รายภาคหรือรายปี ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น 2) มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน 3) มีการกำหนดเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปีหรือรายภาค

การจัดทำสาระของหลักสูตร มีแนวทางการจัดทำสาระของหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยจากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค
2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ข้อ 1 และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
3. กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในข้อ 1, 2 และ 3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาซึ่งประกอบด้วยชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิตผลการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ
5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้ รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ ไปบูรณาการการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม
6. จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำกำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

การออกแบบการเรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆมีกระบวนการและวิธี การที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญา ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบบูรณาการ
2. สื่อการเรียนรู้ ในการเลือกใช้สื่อต้องให้เหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหาตลอดช่วงชั้น
3. การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดผลประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพการเข้าไปร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง รูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมกับกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมแนะแนว 2) กิจกรรมนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะ คือ (1) กิจกรรมพัฒนาตามความถนัด ความสนใจ ตามความพร้อมของผู้เรียน (2) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผล

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลา 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุนต่าง ๆ ที่จะเอื้อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพในเรื่องต่อไปนี้ คือ 1) การพัฒนากระบวนการแนะแนว 2) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ 4) เครือข่ายวิชาการ

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน นอกจากนี้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษายังต้องนำสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาใช้ รวมทั้งสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย